

**UNIVERSITATEA BABEȘ-BOLYAI
FACULTATEA DE ISTORIE ȘI FILOSOFIE
SPECIALIZAREA FILOSOFIE**

Filosofia istoriei în opera blagiană

Teză de doctorat

(rezumat)

COORDONATOR:

Prof. Univ. Dr. LIVIU PETRU ZĂPĂRȚAN

DOCTORAND

CELINA BIANCA TRIPON (căs. TĂNĂSELIA)

CLUJ-NAPOCA

2012

CUPRINS

INTRODUCERE

1. Semnificația culturii în opera lui Lucian Blaga

1.1. Introducere în teoria culturii la Lucian Blaga

1.2. Trilogia culturii – metafora unei viziuni universale a creației

1.3. Elogiul spațiului mioritic

2. Istorie și filosofie în opera blagiană

2.1. Cultură și cunoștință

2.2. Zări și etape

2.3. Trilogia Cunoașterii

2.4. Trilogia valorilor

2.5. Trilogia cosmologică

2.5.1. Diferențialele divine

2.5.2. Aspecte antropologice și Ființa istorică

2.5.3. Despre conștiința filosofică

3. Elemente bio-bibliografice și relevanța acestora

3.1. Romanul autobiografic, istoria sub ochii săi

3.2. Începuturile

3.3. Debutul

3.4. Poezie și dramaturgie

3.5. Biobibliografie

3.5.1. Opera lui Lucian Blaga de la debut până în 1935

3.5.2 Opera lui Lucian Blaga din 1936 până la postume

CONCLUZII

BIBLIOGRAFIE

Cuvinte cheie: istorie, filosofie, cultură, religie, știință, om, cunoaștere, conștiință, inconștient, spațiu, orizont, stil, valoare, dor, creație, timp, spirit, divin, demonic, originar, poezie, natură, istoricitate, antropologie, ființă, credință, viață, iubire, înțelepciune, sistem, trilogie, censură, transcendent, originalitate.

Argument:

De ce filosofia istoriei la Blaga? Pentru că Blaga a fost destul de puțin abordat în această direcție. Ca poet sau dramaturg, Blaga are notorietate chiar și în rândul maselor, dar ca filosof, mai ales al culturii și istoriei, din nefericire nu. Ori la Blaga tocmai aici este geniul, în conștiința sa filosofică, în teoria culturii și gândirii, aici unde puțini pășesc și chiar mai puțini reușesc să se remarce. Blaga a reușit trecând prin toate greutățile cauzate de un sistem neprielnic, dar încă teme sale predilecte nu sunt chiar populare printre compatrioții săi și nici nu beneficiază de o popularitate în creștere.

Dacă dorim să găsim o sinteză despre poezia lui Blaga, sau dramaturgia sa, ori despre teoria cunoașterii, chiar și despre viața sa, diferiți exegeți au scris în cei mai elogioși termeni despre filosoful roman, dar dacă dorim lucrări despre teoria culturală a lui Blaga, ori despre explicarea fenomenului istoric, bibliografia este destul de săracă. Totul se abordează prin prisma religiei, ori a Marelui Anonim și se pune foarte puțin accentul pe aspectele originale abordate de Blaga în *Trilogia Culturii*, *Trilogia Valorilor* sau *Trilogia Cosmologică*, adevărata esență a filosofiei sale, iar referirile la teza de doctorat *Cultură și cunoștință*, promotorul ideilor sale viitoare despre istorie și cultură, sunt aproape inexistente.

Viața lui Blaga a mers mână în mână cu istoria, iar creația sa a fost singura evadare pe care și-a permis-o, cea care i-a adus și nemurirea. Și-a înțeles condiția ca om, și-a depășit-o și a lăsat în urma lui una dintre cele mai importante și valoroase documente filosofico-istorice pentru generațiile ce vor urma. Știa că a scris cu multă pasiune și mai știa că nu toți cei care îl vor citi îl vor și înțelege, dar nici nu cred a avut pretenția de a scrie pentru cei mulți ci undeva în sufletul său știa că opera sa le este destinată celor puțini.

Rezumat:

Dar ce fel de filosofie a istoriei întâlnim în cazul lui Blaga? În zilele noastre cele două mari moduri de a face filosofia istoriei sunt următoarele: filosofia speculativă a istoriei și filosofia critică (analitică) a istoriei. Fiecare dintre aceste tipuri de abordare are probleme proprii. În continuare vom oferi o scurtă descriere a celor două moduri de a face filosofia istoriei și o schiță tipurilor de probleme avute în vedere aceste moduri de a face filosofia istorie¹.

Filosofia speculativă a istoriei: în general se ocupă cu reflecția asupra conținutului istoriei și în ce mod are acest conținut relevanță cu privire la un întreg (care în majoritatea cazurilor poate să fie „istoria universală”).

Probleme cu care se ocupă filosofia speculativă a istoriei:

1. Este istoria o narațiune unică și unitară?

1.1. Dacă da, atunci are această narațiune sfârșit?

1.1.1. Dacă da, atunci este acest sfârșit unul utopic, cataclismic sau banal (mundan)?

1.1.2. Dacă nu, este istoria ciclică?

1.1.3. De marile culturi au decăzut în mod invariabil? Este inevitabil? (aceeași problemă apare și la 4 și 5)

2. Poate fi istoria divizată în perioade distincte?

2.1. Dacă da, care sunt aceste perioade?

2.1.1. Ce ne pot spune aceste perioade despre cursul istoriei?

2.1.2. Putem vorbi de mai multe mentalități de-a lungul istoriei (de exemplu conștiință mitică, mentalitate științifică contemporană)

---

¹ În această prezentare am utilizat W. H. Walsh, *Philosophy of History*, Harper Torchbooks, 1960, pp. 9-28; M. C. Lemon, *Philosophy of History*, Routledge, 2003, pp. 7-13, pp. 281-289.

3. Este istoria omenirii în mod necesar istoria progresului omenirii?

3.1. Dacă da, atunci de ce?

3.2. Dacă nu, atunci de ce nu?

3.3. Putem face analogie între istorie și viața omului (naștere, copilărie, tinerețe, maturitate, bătrânețe, moarte) (de asemenea și la

1.1.2.)?

4. Există „legi” care guvernează desfășurarea istoriei? Există cauzalitate în istorie? Sau există alt tip de legi?

5. Este istoria determinată (influențată) de forțe exterioare și independente controlului uman sau pot acțiunile individuale să influențeze istoria?

5.1. (poate să fie și 4.1) Există „Soartă” „Providență”, „Destin”?

6. Putem să învățăm ceva din parcursul istoriei sau fiecare situație este unică?

Filosofia critică a istoriei: se ocupă în general cu reflecția asupra formei istoriei, adică cu teoretizarea și analiza modului de gândire al istoricilor în practica disciplinei lor. Cu alte cuvinte a formei în care istoria este cercetată și expusă. Acest tip de abordare se mai numește și Filosofie analitică a istoriei.

Probleme cu care se ocupă filosofia critică a istoriei:

1. Ce condiții trebuie să îndeplinească o propoziție cu privire la trecut pentru a fi considerată „adevărată”?

2. Există un mod specific istoricilor de a explica trecutul (de exemplu în opoziție cu un mod științific)? (adică reflecții asupra istoriei ca disciplină distinctă de studiu)

3. Există niște „legi” ale comportamentului (ale gândirii în mod special) uman pe care le folosesc istoricii atunci când abordează istoria? Adică există un mod de gândire specific istoricilor?

3.1. Dacă da, atunci care sunt acestea?

3.1.1. Sunt ele valide?

3.1.1.1. Care este criteriul acestei validități? Este el interior, exterior, sau ambele?

4. Cât de mult îl influențează pe un istoric subiectivitatea sa (punctele sale de vedere ideologice, religioase, gusturi artistice, literare, subconștient etc.) și în ce măsură este posibilă obiectivitatea?

Mai trebuie să menționăm o distincție importantă: filosofia analitică a istoriei se distinge de metodologia istoriei. Cea din urmă reprezintă mai degrabă cu tehnica de a face istorie. Cu alte cuvinte este practică. În schimb filosofia analitică a istoriei este mai degrabă teoretică întrucât se ocupă cu abordarea critică a tuturor conceptelor implicate în studiul istoriei, inclusiv a metodologiei².

Pentru moment vom spune că modul în care Lucian Blaga abordează filosofia istoriei este mai degrabă speculativ decât critic. Vom detalia aceste aspecte mai târziu. De asemenea un aspect interesant este că Blaga este câteodată critic (analitic) nu relativ la disciplina istoriei și a modului în care istoricii procedează, ci mai degrabă cu privire la metodologia filosofiei istoriei.

Pe parcursul acestei lucrări, în unele capitole, am prezentat și aspecte biografice, literare și de formație culturală ale lui Lucian Blaga în măsura în care au relevanță explicativă cu privire la filosofia culturii în general și a filosofiei istoriei în special, dată fiind strânsa legătură dintre acestea în sistemul filosofic blagian. Evenimentele din viața acestuia l-au determinat să construiască o teorie specifică, iar în cadrul acestei teorii oferă un loc special culturii române.

Filosofia, spunea *Galilei*, o găsim în marea carte a naturii, dar din păcate mereu așteptăm să vină un filosof și să ne spună în ce limbă a istoriei este ea scrisă și mai ales cum trebuie citită. Natura este forma prin care omul unei culturi superioare dă impresiilor imediate ale simțurilor unitate și semnificație, în timp ce istoria este forma în care facultățile noastre imaginative caută să înțeleagă ființa vie în Univers raportată la propria noastră viață și să-i confere astfel cele din urmă o realitate mai profundă.

---

² M. C. Lemon, *op. cit.*, pp. 281-283.

Pentru cine există istorie?

Aceasta este o întrebare la care au răspuns foarte mulți, însă la fel de mulți se întreabă încă. Aș spune că istoria există pentru fiecare dintre noi în măsura în care suntem ființe conștient participante la ea. Sensul istoriei este unul și același lucru cu procesul istoriei

Dacă este să ne raportăm la istoria universală de exemplu, am putea spune că termenul desemnează un act mitic, dramatic al cărui peisaj poate fi cuprins între Elada și Persia. Că este o idee despre trecut, un sentiment care nu a luat încă o formă reală, căci imaginea istorică poate fi privită doar din perspectiva spirituală și interioară.

Herder numea istoria școala de educare a speciei umane, *Immanuel Kant* o considera o dezvoltare a ideii de libertate, în timp ce *Hegel* o autorealizare a spiritului universal. Spengler, însă, vede:

„în istoria universală imaginea unei veșnice transformări, a unei deveniri și a unei pieiri miraculoase a formelor organice. Istoricul de cabinet o vede însă sub forma unei tenii, pregătind fără încetare alte epoci”³.

Pe aceste considerente am studiat opera lui Lucian Blaga în general și sistemul său în special, considerând la fel ca Spengler că nimic nu e mai folositor decât să întemeiezi un sistem în locul ideilor care lipsesc, iar singurul lucru care să-l justifice ca doctrină să fie utilitatea lui necesară pentru viață. Căci o filosofie fără priză și fără influență asupra realității nu va fi niciodată o filosofie de prim rang.

Noi considerăm istoria filosofiei ca ultimă temă serioasă a oricărei filosofii, iar omul ca element și reprezentant al Universului nu este decât o parte a naturii, însă și o parte importantă a istoriei.

„... mai multor întrebări le corespund mai multe răspunsuri, că orice problemă filosofică, nu este decât dorința refulată de a primi un răspuns sigur, dat deja, că marile probleme ale timpului n-ar fi considerate niciodată drept caduce, și

---

³ Spengler, Oswald, *Declinul Occidentului*, Craiova, Ed. Beldai, 1996, p. 38.

că trebuie deci admis un grup de soluții istorice, care numai în ansamblu pot să dezlege marile enigme”⁴.

Un studiu pragmatic al istoriei nu ar putea constitui decât o parte ascunsă a naturii pe care cei care împărtășesc concepția materialistă a istoriei o recunosc fără scrupule.

„Nu se pune problema să știm ce sunt în sine fenomenele contingente ale istoriei aparținând cuterei și cuterei epoci, ci semnificația și înțelesul apariției lor”⁵.

Eliberarea istoriei de prejudecățile personale ale istoricilor care fac din ea o istorie a unei părți de trecut este scopul suprem al oricărei filosofii a istoriei, pentru că orice eveniment istoric nu se întâmplă decât odată și nu se repetă niciodată. Remarcabilă intervenția lui *Leopold Ranke* care ar fi spus că romanul „*Quentin Durward*” al lui *Walter Scott* este reprezentantul de seamă al adevăratei științe a istoriei și că o lucrare bună de istorie este excelentă dacă cititorul este capabil să fie propriul său *Walter Scott*. Până la urmă poate fi doar o iluzie că istoria concretă oferă mai multe forme ale cunoașterii, este foarte poetic însă să ne imaginăm că istoria este o imagine a memoriei.

Încă din a doua jumătate a secolului al XIX-lea s-au impus anumite problematice ale teoriei istoriei și culturii în țara noastră, însă după războiul de reîntregire, aceste probleme păreau a se impune cu mai multă insistență. Dintre marile contribuții aduse acestui domeniu, tânăr pe noul teritoriu, dar cu adânci rădăcini în conștiința poporului român, se remarcă *Constantin Rădulescu Motru*⁶, *P.P.Negulescu*⁷, *Ion Petrovici*⁸, *Lucian Blaga* și *Tudor Vianu*⁹, care prin studiile lor,

---

⁴ Spengler, Oswald, *Declinul Occidentului*, Craiova, Ed. Beldai, 1996, p. 43

⁵ Spengler, Oswald, *Declinul Occidentului*, Craiova, Ed. Beldai, 1996, p. 15

⁶ Constantin Rădulescu-Motru - filosof, psiholog, pedagog, om politic, dramaturg, director de teatru român, academician și președinte al Academiei Române între 1938 - 1941

⁷ Petre P. Negulescu - filosof și om politic român, membru al Academiei Române.

⁸ Ion Petrovici - filozof român, eseist, memorialist, scriitor, orator și om politic, profesor la Universitatea din Iași, membru al Academiei Române, fost Ministru al Educației Naționale.

au adus în prim plan fundamentele teoriilor istoriei și culturii spre a fi cunoscute, dar și pentru a li se da interpretări noi.

Cel mai inventiv și inovator autor în acest domeniu este Lucian Blaga, care nu doar a venit cu o nouă teorie în completarea predecesorilor săi, ci a venit cu o viziune total nouă și interesantă, demonstrând cât de vast și de complex poate fi acest prag fragil, dar foarte important în umanizarea omului.

Lucrarea de față este structurată pe 6 capitole, urmărind traiectoria blagiană de la începuturi și până la „ultima filă” creațională, trecând prin poezie, teatru și eseistică, ajungând la marele sistem blagian, capodoperă a filosofiei românești.

Dacă în primele 3 capitole ne referim la *Începuturi*, *Debut* și *activitatea sa lirică și dramatică*, odată cu capitolul 3 intrăm pe teritoriul creației culturale descifrând *Semnificația culturii în opera blagiană*. Lucian Blaga, poetul, dramaturgul, eseistul și filosoful se întâlnesc într-un mod fericit în această construcție epică de mare excepție, aducând la cunoștința specialiștilor din domeniul filosofiei și istoriei, dar și a neamului românesc în memoria căruia a rămas, faptul că viața omului nu va putea fi nicicând studiată în afara ariei culturale și numai prin prizma misterului. Misterul este orizontul specific uman de a exista, spune Blaga, un orizont omniprezent și permanent, din care se naște cultura pe care mai apoi tot omul o înțelege ca pe o dimensiune complementară, dar și necesară modului său specific de a trăi. Este foarte greșit să înțelegem cultura doar ca pe o diferență specifică omului a cărui gen proxim ar rămâne numai animalul, căci omul în calitate sa de ființă conștientă are ceva amfibiu. El posedă latitudinea de a respire cu alternanțe în două orizonturi cu totul diferite.

Lucian Blaga a elaborat cea mai interesantă și mai coerentă teorie a culturii. Preocuparea sa pentru filosofia istoriei și filosofia culturii se manifestă încă din anii facultății, astfel că, devenise firesc ca studiile continuate la Viena să se finalizeze cu o lucrare riguroasă și reprezentativă a filosofiei blagiene – teza de doctorat *Cultură și cunoștință*. Dar nici măcar însuși Blaga nu estima la acea vreme ce proporții va lua această vădită preocupare a sa.

Tot în același capitol abordăm și *Spațiul mioritic* la Lucian Blaga, lucrare apărută în 1936, într-o perioadă care în care a discuta despre specificul național în țara

---

⁹ Tudor Vianu - estetician, critic și istoric literar, poet, eseist, filosof și traducător român.

noastră însemna să te fi interesat foarte mult cultura româna și să poți participa la un schimb de idei care are în centru cultura română cu tot ce înseamnă ea.

Astfel, *Spațiul mioritic* al lui Blaga devine într-un timp foarte scurt, lucrarea fundamentală despre cultura română. Este normal și foarte bine primit faptul că Lucian Blaga își construiește întreaga teorie despre cultură pe plaiurile mioritice.

Cel de-am cincilea capitol al tezei aduce în prim plan întreaga valoare cultural-istorică pe care Lucian Blaga ne-a lăsat-o prin sistemul său (*Trilogia cunoașterii, culturii, valorilor și cosmologică*) dar și prin activitatea eseistică ce precede sistemul (*Cultură și cunoștință, Fenomenul originar, Fețele unui veac, Daimonion*, lucrările cuprinse în volumul *Zări și etape*).

Putem afirma că opera filosofică blagiană începe odată cu teza sa de doctorat *Cultură și cunoștință*, însă există o perioadă intermediară între acea teză care marchează debutul filosofic al lui Blaga și sistemul său filosofic la care se angajează ceva mai târziu.

„Sistemul filosofic al lui Lucian Blaga are o preistorie situată în timp între anii 1914-1926, de care însuși autorul a fost conștient. [...] Caracterizându-și global lucrările de tinerețe, Lucian Blaga afirmă că ele cuprind fără îndoială, o seamă de prefigurări ale concepției sistematice de mai târziu”¹⁰.

În *Fețele unui veac*, Lucian Blaga aduce în atenția filosofiei și a culturii în general noi tendințe ale timpului său. Această lucrare dar și cele ce i-au urmat, grupate în *Zări și etape* fac parte din procesul de pregătire al sistemului său filosofic grupat în Trilogii. Se pare că nu a fost deloc întâmplătoare alegerea numelui de *Zări și etape*.

Fenomenul originar este o temă foarte interesantă de filosofia culturii, abordată intens de Goethe. Rezumând concepția lui Goethe asupra fenomenului originar, Blaga subliniază trei momente importante: în primul rând fenomenul originar a fost construit pe baza analogiilor, mai apoi fenomenul originar nu este ceva abstract și nu în ultimul rând el pune în joc un fel de polaritate. În acest fel metoda goetheana a avut succes și i-a influențat pe alții ca și Schelling sau Bergson. Poate o

---

¹⁰ Bălu, Ion, *Opera lui Lucian Blaga*, capitolul V. *Filosoful*, București, Editura Albatros, 1997, în colecția *Critică și istorie literară*. p. 223.

strategie ceva mai originală a adus-o Nietzsche în *Nașterea tragediei* însă în rest nuanța artistică a viziunii filosofice a fost pur goetheană.

Blaga a urmărit aceeași idee folosită de Nietzsche în *Originea tragediei*, de Spengler în *Declinul occidentului* și de Leo Frobenius în *Cultura Africii*, însă Blaga nu a generalizat, din prudență pentru că în domeniul creațiilor culturale unele tendințe pot fi cuprinse în această metodă, altele nu.

De altfel teoriile lui Spengler și Frobenius le va relua mereu în *Trilogia culturii* și *Trilogia valorilor* când vorbește despre viețile istorice ale culturilor.

Prin *Trilogia cunoașterii* am dorit să arătăm evoluția gândirii blagiană cu implicații dogmatice referitoare la locul cunoașterii omenești în Univers și în raport cu Divinitatea. Cu *Eonul dogmatic*, Blaga expune principiile metodologice ale unei noi teorii a cunoașterii, filosoful aducând în prim plan, prin selectare câteva concepte de noțiuni privilegiate. Lucian Blaga a dorit să lămurească existența dogmelor provenite sub idea unor formule din teologia creștină.

Blaga socotește că o teorie metafizică a cunoașterii trebuie să ne spună nu numai care este natura și care sunt limitele cunoașterii ce ne este îngăduită ci și care este până la urmă rostul acesteia.

Trilogia valorilor, prin *Artă și valoare* pornesc de la premisele postulatelor teoretice expuse în primele două trilogii.

Conștiința umană trăiește în accepțiunea blagiană într-un climat de valori spirituale, iar filosofia s-a străduit aproape de fiecare dată dacă nu întotdeauna, să elucideze substratul și natura acestor valori pentru că ele, valorile, sunt capabile să producă în om stări subiective de satisfacții. Finalismul ce domină conștiința nu se reflectă în conștiință. Fiindcă dacă s-ar reflecta, el s-ar altera. Astfel, destinul creator al omului nu e un fapt circumscris de un vag finalism metafizic, ci are aspectul unei saturații finaliste cu structuri și tehnici care îl reliefează ca atare.

De asemenea am dorit să arătăm poziția lui Lucian Blaga față de religie și ortodoxie, prin *Religie și spirit* și *Despre gândirea magică* cele două capitole din *Trilogia valorilor* care ilustrează cel mai bine gândirea blagiană în această direcție.

“Prin religie ființa umană se autototalizează în fața ordinei ce și-o revelează, adică ființa umană participă la ordinea în chestiune, cu cunoașterea, cu afectele, cu voința, cu presimțirea cu intuiția, cu imaginația și cu tot fondul subconștient al dorințelor și speranțelor, al erosului său, mai mult cu tot felul

de a gândi rațional și irațional, mai mult chiar cu tot felul să de a gândi și de a simți magic”¹¹.

Blaga ne-a amintit în *Ciclul Saros* și spiritul babilonian că aproape orice istorie ține să ne amintească la rândul ei despre unele cuceriri științifice ce se datorează vechilor babilonieni, ca de obicei toate acestea ne sunt foarte sumar prezentate parcă doar spre a ne stârni curiozitatea. Mitologia sumero-babiloniană vorbește despre dominațiuni divine de natură ciclică, fiecare lume durând un an cosmic. Blaga a spus că astfel toată cultura babiloniană s-a resimțit de ecourile acestei viziuni temporale.

Nu în ultimul rând am prezentat *Trilogia cosmologică*. Importantă în acest eseu este abordarea blagiană asupra istoriei umane, deoarece Blaga a declarat că prin istorie înțelegem obiectul istoriografiei și nu istoriografia însăși. Istoria este o dimensiune a existenței umane pentru că dintre toate ființele terestre numai omul se poate mândri cu o istorie. În esență, istoria este modul de a fi al omului. Această idee este intens dezbătută și de Frobenius sau Spengler, iar Blaga reia exact firul din celelalte trilogii pentru a dezbate această problemă.

“Istoria este în ordinea metafizică și a finalismelor existenței în general acest fel de a trăi și de a crea al omului ca ființă primejdioasă Marelui Anonim și permanenta respingere a lui de către Marele Anonim prin dispozițiile prevenite pe cari odată pentru totdeauna acesta le-a luat. [...] Istoria este prin fiecare clipă a ei această existență de mari intenții, care se frânge în ea însăși, căci singurele mijloace de realizare ce-i stau la dispoziție, se întorc necurmat împotriva ei. Istoria nu are un scop, un terminus, spre care ar năzui și care ar fi capătul ei undeva în viitor. Istoria se înfiripă ca o mutație ontologică în Univers și nu se va sfârși decât odată cu omul, fiind și rămânând istorie deplină în fiecare moment al ei”¹².

---

¹¹ Blaga, Lucian, *Religie și spirit*, p. 472.

¹² Blaga, Lucian, *Diferențialele divine*, p. 176.

Al doilea eseu care face parte din *Trilogia cosmologică* este *Aspecte antropologice*. Lucian Blaga a tratat aspectele ce privesc omul de la apariția sa până la implicarea lui în viața spirituală a lumii și până la dorința de a-și afla originile.

Cu ajutorul doctrinei transformiste¹³, Blaga a trasat liniile acestui studiu antropologic. Transformismul a fost mai întâi susținut de evoluționism¹⁴. Mai apoi transformismul a fost întrezărit ca o modalitate a existenței de către Kant, iar Herder¹⁵ explică această idee în istoria omenirii. Goethe o susține hotărât, iar bunicul lui Charles Darwin¹⁶, Erasm Darwin schițează deja concepția evoluționistă. Charles Darwin, în lucrarea sa *Originea speciilor*, citează nu mai puțin de peste 30 de precursori și fiecare la rândul lor enunțaseră transformismul.

Din păcate am fost privați de completa viziune cosmologică a lui Blaga și am rămas doar cu paradoxurile enumerate în ultimul studiu al eseului. Există un prim paradox care se referă la Totul divin și la posibilitatea acestuia de a se produce prin el însuși și mai avem un al doilea paradox care enunță faptul că Totul divin, deși are posibilitatea de a se reproduce în toată complexitatea sa de infinite ori, nu se reproduce decât prin diferențiale. În *Diferențiale divine*, Lucian Blaga a pus din nou pe larg problema Marelui Anonim, ba mai mult chiar s-a întrebat despre vinovăția Marelui Anonim față de creațiile sale, față de mutilările aplicate identităților.

După 3 volume consistente de filosofie în care Lucian Blaga a abordat cele mai importante teme ale existenței umane, terminându-și astfel sistemul în cea mai mare parte, următorii ani îi dedică nu știm dacă voit, dar cu siguranță inspirat laturii mai artistice a operei și personalității sale creatoare.

---

¹³ Transformismul este o concepție biologică după care speciile se află într-un continuu proces de transformare.

¹⁴ Evoluționismul este o concepție filosofică potrivit căreia Universul, Pământul, ființele vii, societatea trec printr-un proces istoric de evoluție și sunt privite din punctul de vedere al acestei dezvoltări.

¹⁵ Johann Gottfried von Herder (25 august 1744, Mohrungen – 18 decembrie 1803, Weimar), filosof, teolog și poet german, cunoscut mai ales pentru influența exercitată de scrierile sale asupra unor reprezentanți ai clasicismului german ca Johann Wolfgang von Goethe și Friedrich von Schiller și asupra dezvoltării romantismului.

¹⁶ Charles Darwin (12 februarie 1809, Shrewsbury, Shropshire – 19 aprilie 1882, Down, lângă Beckenham, Kent) este cel mai celebru naturalist britanic, geolog, biolog și autor de cărți, fondatorul teoriei referitoare la evoluția speciilor de plante și animale, autorul lucrării “Originea speciilor”.

Lucian Blaga ne-a adus în atenție în *Aspecte antropologice* scopul clar de a ne face să ne oprim și asupra aspectelor ce privesc omul de la apariția sa până la implicarea lui în viața spirituală a lumii și până la dorința de a-și afla originile.

„*Aspecte antropologice* este dăătoare de seamă pentru umanismul filosofiei lui Blaga dar și pentru evoluția spiritului științific în opera sa”¹⁷.

În elaborarea lucrării *Aspecte antropologice*, Lucian Blaga devine ceva mai prudent în felul de a gândi și a gestiona cercetarea sa. Nu încetează să fie un filosof al culturii, dar își restrânge oarecum aria de investigație.

„Ideea de evoluție este înfățișată în evoluția ei... de la Nicolaus Cusanus până la Darwin, trecând prin Buffon, Kant, Herder, Erasm Darwin și Lamarck și ținând seama în deosebi de climatul ideologic-științific și nu doar de cel cultural general. Este un postulat teoretic absolut necesar, fără de care nu se va putea face niciun pas înainte în problemele ce se pun în legătură cu ființa și originea omului”¹⁸.

Printre antropologi se susține că omul ar fi produsul epocii de gheață din cuaternară, însă Blaga crede că și acest aspect cu destui adepți este o informație eronată din aceleași motive și cele enunțate mai sus, dar și pentru că cele dintâi culturi și civilizații au putut fi caracterizate după produsele tehnice rămase în urma lor și nu după alte considerente.

Omul este însă sclavul sau cel puțin un copil al timpului său, este condiționat de timpul și spațiul în care trăiește și nu crede că s-a eliberat de ele decât acceptând alte și alte lanțuri. În căutarea adevărului însă el trebuie tocmai să rupă aceste lanțuri și să înceapă să domine timpul și spațiul. Astfel omul se transformă în eternul pelerin, însă un pelerin în cutarea sinelui propriu. Aceste este destinul său. Destinul însă nu este o lege goală ci o posibilitate a voinței umane, pentru că istoria începe cu o

---

¹⁷ Tănase, Alexandru, *Lucian Blaga – filosoful poet, poetul filosof*, București, Ed. Cartea Românească, 1977, p. 230

¹⁸ Tănase, Alexandru, *Lucian Blaga – filosoful poet, poetul filosof*, București, Ed. Cartea Românească, 1977, p.231.

legendă (ca destinul omului) și se sfârșește cu faptul verificat, cu certitudinea (ca destinul omului).

Filosofia lui Blaga a fost impregnată cu o vie conștiință filosofică a valorii, culturii și istoriei. În măsura în care problematicile puse de Blaga în lucrările sale s-au conturat în spațiul filosofic atunci conștiința filosofică există desigur în toate lucrările sale, însă propriu-zis, cercetarea conștiinței filosofice, el a făcut-o practic după încheierea sistemului. Ea nu este parte integrată în filosofia sa ci vine ca un fel de revărsare în filosofia blagiană, pentru că filosoful o înțelegea ca pe o stare mai complexă a conștiinței, ca pe o calitate superioară pe care nu o posedă toți oamenii.

Cu privire la sensul istoriei, pentru Blaga istoria nu are un sfârșit în sens de scop și este legată în mod clar de om. Ea nu este o entitate independentă care are o direcție proprie:

„este prin fiecare clipă a ei această existență de mari intentii, care se frânge în ea însăși, caci singurele mijloace ce-i stau la dispoziție se întorc necurmat împotriva ei. Istoria nu are un scop, un terminus spre care ar nazui, și care ar fi capatul ei... Istoria se infiripă ca o mutație ontologică în univers și nu se va sfârși decât odată cu omul...”¹⁹

Pentru Blaga istoria este dependentă de preistorie și de mit. Preistoria este „o tindă a istoriei”, ea putând exista și în lipsa istoriei, dar acestea din urmă fiindu-i imposibil să existe în lipsa primeia²⁰.

Pentru Blaga tipul de gândire (conștiință) mitică, este apanajul omului original, nu doar o apariție de „auroră” a istoriei. Însă, nu istoria unui popor, hotaraste mitologia acestuia ci, invers, mitologia hotaraste istoria²¹. Mitul fata de coordonate „mitul este o creație a omului în raport cu coordonatele sale specifice și deplin umane, mitul apare în ordinea existenței omului”. Atât mitul cât și istoria sunt legate de matricea stilistică a omului și a popoarelor.

Pentru Blaga, în contrast cu Spengler, istoria nu are un sens de progres, iar civilizația nu este stadiul superior al culturii (și ea nu înseamnă moartea culturii).

---

¹⁹ *Trilogia Cosmologica*, pag. 180

²⁰ *Fiinta Istorica*, pag. 393.

²¹ *Fiinta istorica*, pag. 385.

Pentru Blaga omul crează istoria și el este obiectul istoriei: „istoria este prin excelență o dimensiune a existenței umane. Printre toate ființele singur omul se poate mandri cu o istorie, în esență istoria este însuși modul plener al omului”²².

Istoricitatea este o dimensiune a tuturor fenomenelor naturale care se petrec în spațiu și timp. Aceste fenomene au loc întotdeauna undeva (concret) în spațiu și timp, dar nu sunt ireversibile sub toate aspectele. Dintre fenomenele concrete nu sunt istorice numai acelea care poartă amprenta unui stil. Numai un fenomen care se produce într-un câmp stilistic merită să fie un obiect al istoriografiei și fără temporalitate nu există istorie²³.

Cu privire la problema determinării istoriei există două posibilități. Fie ea este influențată de forțe exterioare, independente de controlul omului, fie acțiunile oamenilor o schimbă. Omul dorind să reveleze misterul în orizontul său trăiește, devine un fel de concurent pentru Marele Anonim, astfel istoria este modul specific uman de a exista. Blaga o spune în repetate rânduri²⁴. Omul deplin, zice Blaga, este ființa istorică prin definiție. Pentru Blaga:

„istoria nu este o consecință a modului ontologic uman, ci este de-dreptul acest mod... Omul creează istorie atunci când accentul său existențial, zace pe modul trăirii în orizontul misterului și pentru revelație.”²⁵

Astfel destinul istoriei devine destinul omului. Destinul omului este creația, revelarea misterelor. Omul poate face față existenței, numai dacă devine o ființă activă și creatoare, Blaga spune că, omul așa cum l-a lasat „natura” nu ar fi putut trăi pe această lume. El era dezarmat, era alcătuit (și este biologic alcătuit) numai din primitivisme și pare o ființă neadaptată. Spre a deveni o ființă adaptată el trebuie să învingă natura iar acest lucru poate avea loc prin creația de cultură, prin creația istorică²⁶.

---

²² Trilogia Cosmologică, pag. 175

²³ Ființa Istorică, p. 367-377

²⁴ Trilogia Cosmologică, p. 178.

²⁵ Trilogia cosmologică, p. 176.

²⁶ Aspecte antropologice, pp. 300-305.

Bibliografie:

- Achim, Mihaela, *Lucian Blaga, miorița cultă a spiritualității românești*, Editura Viitorul Românesc, București, 1995.
- Bagdasar, Nicolaie, *Istoria Filosofiei Românești*, Editura Profile Publishing, București, 2003.
- Balotă, Nicolae, *Lucian Blaga, poet orfic*, in vol. Euphorion, București, Editura pentru Literatură, 1969.
- Bălu, Ion, *Opera lui Lucian Blaga*, București, Editura Albatros, 1997.
- Bălu, Ion, *Viața lui Lucian Blaga*, București, Editura Albatros, vol. I, Editura Libra, 1995.
- Bălu, Ion, *Lucian Blaga, întâia ucrone filosofică românească*, în Meridian Blaga I, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2000.
- Băncilă, Vasile, *Lucian Blaga – energie românească*, Editura Mireneasa, Timișoara, 1995.
- Bâțlan, Ion, *Introducere în istoria și filosofia culturii*, Editura Didactică și Pedagogică, București, 1995.
- Berdiaev, Nikolai, *Sensul istoriei*, traducerea Ilie Gyursik, Editura Polirom, Iași, 1996.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 1, *Poezii*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1974.

- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 2, *Poezii*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1974.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 3, *Tălmăciri*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1975.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 4, *Teatru*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1977.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 5, *Teatru*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1977.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 6, *Hronicul și cântecul vârstelor*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1979.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 7, *Eseuri. Zări și Etape*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1980.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 8, *Trilogia Cunoașterii*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1983.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 9, *Trilogia Culturii*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1985.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 10, *Trilogia Valorilor*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1987.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 11, *Trilogia Cosmologică*, Ediție Dorli Blaga, București, Editura Minerva, 1988.
- Blaga, Lucian, *Opere*, volumul 12, *Gândirea românească în Transilvania*, București, Editura Minerva, 1995.

- Blaga, Lucian, *Izvoade*, Editura Minerva, București, 1972, Prefață de George Gană.
- Blaga, Lucian, *Ființa istoric*”, Ed. Dacia, Cluj Napoca.
- Blaga, Lucian, *“Zări și Etape”* , București, Editura Humanitas, 2003.
- Blaga, Lucian, *Luntrea lui Caron*, Editura Humanitas, București, 1991.
- Blaga, Lucian, *Curs de filosofia religiei*, Editura Fronde, Alba-Iulia-Paris, 1994.
- Blaga, Lucian, *Trilogia culturii*, Fundația pentru literatură și artă, București, 1944.
- Blaga, Dorli, *Tatăl meu, Lucian Blaga*, Cluj-Napoca, Editura Biblioteca Apostrof, 2004.
- Blaga-Brediceanu, Cornelia, *Jurnale 1919, 1936-1939, 1939-1940, 1959-1960*, ediție Dorli Blaga, Cluj-Napoca, Editura casa Cărții de Știință, 2008.
- Boboc Alexandru, *Formă și valoare în orizonturile filosofiei culturii*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2005.
- Boboc, Alexandru, *Filosofia românească*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2007.
- Borcilă, Mircea, *Repere pentru o situare a poeziei culturii*, în Meridian Blaga I, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2000.

- Bot, Ioana, *De vorbă cu Ion Pop*, în Meridian Blaga III, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2003.
- Bucur, Marin, *Dor și eternitate*, Editura Albatros, București, 1971.
- Cazan, Ghe. Al., *Lucian Blaga – metafizică și raționalism ecstastic*, Editura Semne, București, 2008.
- Cimpoi, Mihai, *Zărilor și etapele lui Lucian Blaga – Noi perspective ale receptării*, în Meridian Blaga I, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2000.
- Cheie-Pantea, Iosif, *Blaga și Cioran sau despre tăcerea esențială*, în Meridian Blaga I, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2000.
- Comșa, Carmen, *Considerații etice în temeiul unui concept din filosofia culturii a lui Lucian Blaga*, în Meridian Blaga III, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2003.
- Cucerzan, S. Eugen, *Lucian Blaga și gândirea românească în Transilvania în secolul al XVIII-lea*, în *Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Dima, Teodor, *Premise filosofice și științifice ale edificării metafizicii blagiene*, în anul 1920 în *Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Drimba, Ovidiu, *Filosofia lui Lucian Blaga*, Casa de Editură Excelsior Multi Press, București, 1994.
- Epistolar Lucian Blaga – Domnița Gherghinescu Vania, *Domnița nebănuitelor trepte*, Muzeul Literaturii Române, București, 1995.
- Filip, Florian, *Studii filosofice*, Editura Universității din Oradea, Oradea, 2003.

- *Filosofie și religie în evoluția culturii române moderne*, vol. II, Editura Științifică și Enciclopedică, București, 1984, Studii în antologie, S. Ghiță, D. Ghișe.
- Flonta, Mircea, *Lucian Blaga – fișă pentru dicționar de filosofie universală*, în Meridian Blaga III, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2003.
- Florian, Mircea, *Introducere în filosofia istoriei*, Editura Gramond, București.
- Freud, Sigmund, *Viața mea și psihanaliza*, traducere de Eugen Pârvulescu, Editura Excelsior, Timișoara, 2001.
- Hărănguș, C., *Blaga – filosof al istoriei*, în Meridian Blaga I, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2000.
- Ianoși, Ion, *O istorie a filosofiei românești*, Cluj-Napoca, Editura, Biblioteca Apostrof, 1996.
- I. Negoieșcu, *Istoria Literaturii Române (1800-1945)*, volumul I, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
- I. Negoieșcu, *Istoria Literaturii Române (1800-1945)*, Ediția a II a, editura Dacia, Cluj-Napoca, 2002.
- Iubu, Mihai, *Amintiri despre Lucian Blaga, bibliografie*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- *În lumea taților*, Editura Biblioteca Apostrof, Cluj-Napoca, 2004, carte alcătuită de Marta Petreu.
- Jung, C.G., *Psihanaliză și astrologie*, Editura, Aropa, Colecția Psihanaliză, București, 1999. Selecție de texte și introducere Jean Chiriac.

- Jung, C.G., *Analiza viselor (ediție critică)*, Editura Aropa, Colecția Psihanaliză, București, 1998. Selecție de texte și introducere Jean Chiriac.
- Leo, Frobenius, *Cultura Africii*, traducerea Ion Roman, studiu introductiv de Ion Frunzetti, Editura Meridiane, București, 1982, Biblioteca de artă, Arte și civilizații.
- Liiceanu, Gabriel, *Declarație de iubire*, Editura Humanitas, București, 2001.
- Liiceanu, Gabriel, *Cearta cu filosofia*, Editura Humanitas, București, 1992.
- *Lucian Blaga: Din activitatea diplomatică*, vol. I, II, III, Eminescu, București, 1995.
- *Lucian Blaga: peisaj și amintire*, Editura Sport-Turism, București, 1998.
- *Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Mamulea, Mona, *Dialectica închiderii și deschiderii în cultura română*, Editura Academiei Române, București, 2007.
- Muscă, Vasile, *Două formule ale magisteriului filosofic: Lucian Blaga și D.D. Roșca*, în *Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Muscă, Vasile, *Iluminism și istorism*, Editura Grinta, Cluj-Napoca, 2008.
- Muscă, Vasile, *Filosofia ideii naționale la Lucian Blaga și D.D. Roșca*, Cluj-Napoca, Editura Biblioteca Apostrof, 1996.
- Muthu, Mircea, *Lucian Blaga – dimensiuni răsăritene*, Editura Paralela 45, Pitești – Cluj – Brașov, 2000.

- Nagel, Thomas, *Ultimul cuvânt*, traducere Germina Chiroiu, Editura All, Timișoara, 1998.
- Nagel, Thomas, *Oare ce înseamnă toate astea?*, Editura All, București, 1998, traducerea Isabela Ieșcu-Preoteasa.
- Noica, Constantin, *Simple introduceri la bunătatea timpului nostru*, Ediție îngrijită de Marin Diaconu și Gabriel Liiceanu, Editura Humanitas, București, 1992.
- Oprescu, Dan, *Filosofia istoriei ca istorie a filosofiei*, Editura All, București, 1999.
- Opreșan, Ioan, *Lucian Blaga printre contemporani*, dialoguri adnotate, Editura Minerva, București, 1997.
- Ortega Y Gasset, Jose, *Tema vremii noastre*, traducere Sorin Mărculescu, Editura Humanitas, București, 1997.
- Petreu, Marta, *Filosofii paralele*, Cluj-Napoca, Editura Limes, 2005.
- Petreu, Marta, *De vorbă cu Dorli Blaga*, în *Meridian Blaga III*, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2003.
- Piso, Ioan, *Despre Blaga și D.D. Roșca – în Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Pop, Traian, *Lucian Blaga, ontologia culturii*, Editura Casa cărții de știință, Cluj-Napoca, 2006.

- Popa, Mircea, *Un dialog filosofic: Lucian Blaga – I. Brucăr*, în *Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Popa, Mircea, *O prietenie exemplară: Lucian Blaga – D.D. Roșca*, în *Meridian Blaga I*, Casa Cărții de Știință, Cluj Napoca, 2000.
- Rațiu, Dan-Eugen, *Lucian Blaga, critic de artă*, în *Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Rugescu, Lelia, *Cu Lucian Blaga*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1985.
- Schubert, Rainer, *Lucian Blaga și filosofia vieneză în anul 1920 în Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Simion, Eugen, *Scriitori români de azi*, vol. II, Editura Cartea Românească, București, 1977.
- Spengler, Oswald, *Declinul Occidentului*, traducerea Ioan Lascu, Editura Beldai, Craiova, 1996.
- Stanca, Radu, *Aquarium*, Cluj-Napoca, Editura Biblioteca Apostrof, 2000.
- Stăniloaie, Dumitru, *Poziția domnului Lucian Blaga față de Creștinism și ortodoxie*, Editura Paideia, Colecția de studii și eseuri, București, 1997.
- Tănase, Alexandru, *Lucian Blaga – filosof poet, poetul filosof*, Editura Cartea Românească, București, 1977.
- Testimonial, *Lucian Blaga – Corespondență (a-f)*, Editura Dacia, Cluj-Napoca, 1989, ediție de Mircea Cenușă.

- Tudosescu, Ion, *Lucian Blaga – concepția ontologică*, Editura Fundației „România de mâine”, București, 1999.
- Turcan, Nicolae, *Lucian Blaga și „viziunea” eonului dogmatic*, în *Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Turcu, I., Constantin, *Lucian Blaga și fascinația diplomației*, Enciclopedică, București, 1995.
- Vaida, Mircea, *Pe urmele lui Lucian Blaga*, Editura Sport – Turism, București, 1982.
- Vatamaniuc, Dumitru, *Lucian Blaga 1895-1961, Biobibliografie*, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1977.
- Vianu, Tudor, *Studii de filosofia culturii*, Editura Eminescu, București, 1982.
- Vidam, Teodor, *Lucian Blaga și filosofia europeană a secolului XX*, Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2005.
- Vintilă, Horia, *Introducere în istoria filosofiei românești moderne*, Editura Jurnalul literar, București, 1999.
- Vidam, Teodor, *Lucian Blaga, personalitate exponențială a ethosului transilvan*, în *Lucian Blaga, D.D. Roșca – 110 ani de la naștere*, Editura Casa Cărții de Știință, Cluj-Napoca, 2007.
- Vorobchievici, Octav, *Cu Lucian Blaga în Portugalia*, Editura Grinta, Cluj Napoca, 2005.